

**EPİDEMİYOLOJİNİN TANIMI-
EPİDEMİYOLOJİK ARAŞTIRMALARIN
SINIFLANDIRILMASI**

Epidemiyoloji Tanımı

- Sağlıkla ilgili olay/sorun/hastalıklar ile bunların kişi-yer-zaman özelliklerine göre tanımlanması,
- Bu sorun/hastalıkların nedenlerinin ve/veya risk faktörlerinin belirlenmesi,
- Belirlenen neden/değiştirilebilir risk faktörlerine yönelik en uygun çözüm/koruyucu/tedavi edici yöntemler ile bunların kabul edilebilirliği/güvenliğinin tarafsız olarak saptanması için kullanılan tüm bilimsel yöntemleri öğreten bilim dalıdır.

Epidemiyoloji için;

- «Yöntem bilimi»,
- «Toplumsal tanı aracı»,
- «Net düşünme bilimi» gibi terimler de kullanılır.

Epidemiyoloji Tarihçesi

- Epidemiyoloji başlangıcının kesin tarihi belirsizdir.
- Hipokratın bazı salgın hastalıkları tanımlaması ilk çalışmalardır.
- 14. ve 15. yy'da Avrupa'da veba salgınlarına ilişkin kayıtlar önem taşır.
- 18.yy'da Dr. Lind tarafından gemi yolculuklarındaki tayfalarda görülen skorbüt hastalığına yönelik farklı tedavi yöntemleri-deneysel yaklaşım
- 19.yy ortalarında Dr. John Snow tarafından Londra kolera salgınındaki değerlendirmeler

- 18.yy'da Dr. Percival Pott tarafından baca temizleyicileri ile skrotum kanseri arasında ilişki bulunması bazı kaynaklarda mesleki epidemiyolojinin başlangıcı kabul edilir.
- 19.yy'da Dr. William Farr, ölümlerin mesleklere göre dağılımını incelemiş, ilk kez çeşitli meslek gruplarındaki ölümleri tablolar halinde yayınlamıştır.

- İş sağlığı ile ilgili gelişmelerde Dr. Bernardino Ramazzini'nin (1673-1714) ayrı bir yeri vardır.
- Ramazzini, çeşitli fabrikalarda araştırmaları sonucu, bazı hastalıkların insanların işyerinde karşılaştıkları etkenlerden kaynaklandığını gözlemlemiştir.
- Hekimlere, hastalarından öykü alırken onların mesleklerini de sormalarını öğütlemiştir.

Epidemiyolojik Araştırmaların Sınıflandırılması

I. GÖZLEMSEL ARAŞTIRMALAR

1) Tanımlayıcı (deskriptif) araştırmalar

- a) Bireysel düzeyde
 - Vaka sunumları
 - Vaka serileri
- b) Toplumsal düzeyde
 - Korelasyon (ekolojik) alışmaları

2) Analitik araştırmalar

- a) Vaka-kontrol araştırmaları
 - Kurumsal düzeyde
 - Toplumsal düzeyde (yuvalandırılmış (nested) vaka-kontrol çalışmaları)
- b) Kesitsel araştırmalar
- c) Kohort araştırmaları
 - Prospektif kohort
 - Retrospektif kohort

II. DENEYSEL ARAŞTIRMALAR

Müdahale (girişim) araştırmaları

- Klinik müdahale araştırmaları
- Toplumsal müdahale araştırmaları (saha müdahale araştırmaları)

III. METODOLOJİK ARAŞTIRMALAR

Hizmet kalitesini iyileştirme araştırmaları

- Validite araştırmaları (tanı yöntemlerini değerlendirme)
- Tutarlılık araştırmaları (gözlemci varyasyonu değerlendirme)
- Diğer araştırmalar
 - Simulasyon alışmaları

- Epidemiyolojik araştırmalarda olasılıklar belirlenir.
- Toplumdaki olayların dağılımı, nedenleri, tanı, tedavi , önleme çalışmalarını için bilimsel tahminler yapılır.

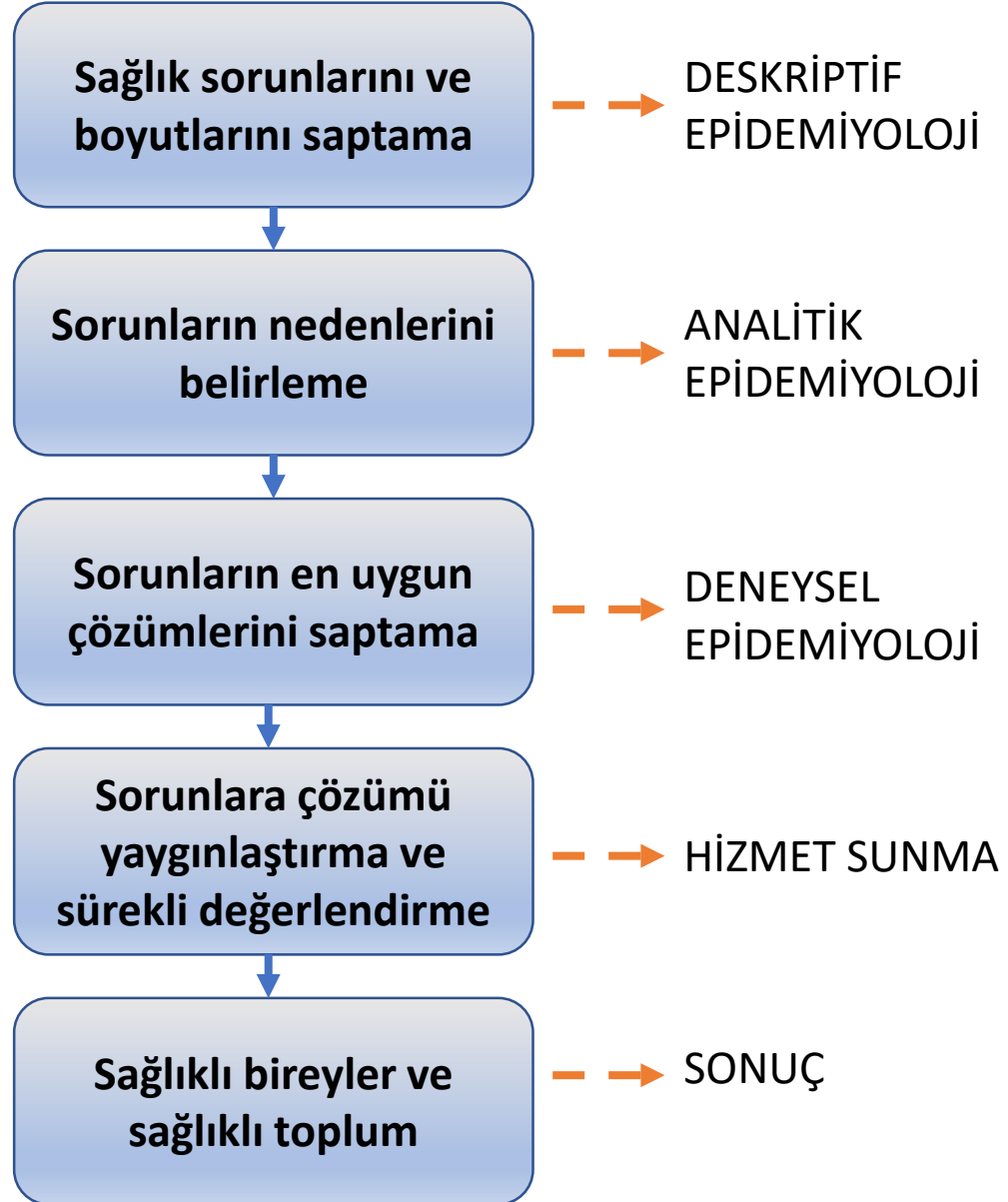
Bazı Analitik Epidemiyolojik Araştırma Örnekleri;

- Sigara içmeyen, fakat içenlerin bulunduğu ortamda yaşayanların da solunum sistemlerinin etkilendiğinin belirlenmesi
- Menstruasyon döneminde kullanılan tamponların toksik şok sendromuna yol açtığının belirlenmesi
- Dışarıdan verilen östrojenlerle endometrial kanser arasındaki ilişkinin saptanması

Araştırma örneklerinin çoğunda;

- **Deskriptif** aşamadan sonra, **vaka-kontrol** tipinde analitik yaklaşımla nedenler, risk faktörleri belirlenmiş, daha sonra olanaklar el verdiğinde aynı konuda yapılan **kohort araştırmaları** ile hipotezler doğrulanmıştır.
- Toplumun sağlık sorunları ve nedenleri belirlendikten sonra, nedenlere yönelik koruyucu ve tedavi edici yöntemlerin hangilerinin en etkili, güvenilir, pratik ve ekonomik olduğunun saptanması için sahada veya klinikte **müdahale (deneysel) araştırmalar** yapılır.

SAĞLIK SORUNLARININ BELİRLENMESİNDEN ÇÖZÜMLERİNE KADAR ÇEŞİTLİ AŞAMALAR

Tablo. Epidemiyolojik Araştırmalar ve Önemli Özellikleri

Epidemiyolojik Araştırmaların Çeşitli Özellikleri	Araştırma Tipi					
	Tanımlayıcı	Vaka-kontrol (Analitik)	Kesitsel (Tanımlama, analitik)	Kohort (Analitik)	Müdahale	
					Klinik	Saha
Ana amaç ve izlenen yol	Sağlık sorunlarının kişi yer zaman özell. göre tanımlaması	Olayın nedenini araştırma (sonuç→ neden)	Sonuç ve neden birlikte incelenir	Olayın nedenini araştırma (neden → sonuç)	Herhangi bir tedavi yönteminin etkililiği ve güvenilirliği saptanır	Herhangi bir koruyucu yöntemin veya bir hizmetin etkililiği saptanır.
Çalışılan grubun evrenini temsil etmesi	Genellikle temsil etmez	Nested vaka- kontrol temsil eder	Temsil eder	Genellikle kohortunu temsil eder	Temsil etmeyebilir	Temsil etmeyebilir
İzleme	Olabilir	Genellikle Yok	Yok	Var	Var	Var
Veri kaynağı	Genellikle kayıtlar	Kayıtlar ve/veya anket	Anket, muayeneler	Kayıt, anket, muayeneler vb.	Kayıt, anket, muayeneler vb.	Kayıt, anket, muayeneler vb.
Kontrol grubu seçim yöntemi	Kontrol grubu yok	Kontrol grubu var	Kontrol grubu var	Kontrol grubu var	Kontrol grubu var	Kontrol grubu var
Randomizasyon	Yok	Yok	Yok	Yok	Var	Var
Eşleştirme-benzeştirme yöntemi	Yok	Var (grup veya bireysel eşleştirme)	Yok	Var (çoğunlukla grup eşleştirme)	Var (çoğunlukla bireysel eşleştirme)	Var (çoğunlukla grup eşleştirme)
Elde edilen ölçütler	Dağılım yüzdeleri	Etkenin vaka ve kontrol gruplarında bulunma sıklığı (%) Tahmini RR	Prevelans Tahmini RR	İnsidans RR Atfedilen risk Korunabilirlik oranı Doz cevap ilişkisi	Müdahale yönteminin rölatif etkililik, korunabilirlik boyutu	Etkililik hızı, Rölatif etkililik Korunabilirlik boyutu
Hafıza faktörünün etkisi	Var	Fazla	Orta Derece	Az	Az	Az
Araştırmayı terk sorunu	Genellikle yok	Yok	Yok	Var	Var	Var

Kaynaklar

- Güven Tezcan S, Temel Epidemiyoloji, Hipokrat Kitabevi, 2017
- Bilir N, Yıldız A.N, İş sağlığı ve Güvenliği, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014

TEŐEKKÜRLER